

Nieuw onderzoek uit Amsterdam: stedelijke ruimte, water en erfgoed

Op 10 oktober 2025 organiseert de werkgroep Stedengeschiedenis een bijeenkomst bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Smallepad 5, 3811 MG Amersfoort) onder de titel *Nieuw onderzoek naar Amsterdam: stedelijke ruimte, water en erfgoed*. De studiedag is gratis voor eenieder toegankelijk, maar aanmelden via werkgroep@stedengeschiedenis.nl is noodzakelijk. Informatie kan worden ingewonnen op www.stedengeschiedenis.nl of via werkgroep@stedengeschiedenis.nl

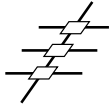
Programma

Voorzitter:	dr. Roos van Oosten
13:00-13:30	dr. Clé Lesger (oud-docent Universiteit van Amsterdam): Machtsverhoudingen in de vroegmoderne Hollandse stad
13:30-14:00	discussie
14:00-14:30	dr. Bob Pierik (onderzoeker Vrije Universiteit): Een brakke stad: hydro-historie van Amsterdam
14:30-15:00	discussie
15:00-15:30	koffie en thee
15:30-16:00	dr. Laura van Hasselt (docent-onderzoeker Universiteit van Amsterdam): Het monument voor Kamp Atatürk
16:00-16:30	discussie
16:30-einde	Nazit

Clé Lesger, Machtsverhoudingen in de vroegmoderne Hollandse stad

Een opvallend kenmerk van vroegmoderne steden is dat de machtsverhoudingen tussen sociale klassen daar vele honderden jaren vrijwel onveranderd bleven. Pas met de opkomst van sociale bewegingen in de loop van de negentiende eeuw zouden die verhoudingen fundamenteel ter discussie worden gesteld en werden ook de eerste aarzelende stappen gezet naar een meer inclusieve samenleving.

In mijn onderzoek naar de vroegmoderne Hollandse steden betoog ik dat toe-eigening van de stedelijke ruimte heeft bijgedragen aan de continuïteit van die vroegmoderne machtsverhoudingen. Concreet vraag ik aandacht voor het effect van de heel duurzame residentiële toe-eigening van de stedelijke ruimte, voor de vluchtige toe-eigening tijdens publieke executies en uitbarstingen van collectief geweld én voor het effect van discursieve toe-eigening van de stedelijke ruimte in vroegmoderne teksten en op kaarten en afbeeldingen. In combinatie wekten ze bij alle sociale klassen de indruk dat de bestaande machtsverhoudingen vanzelfsprekend waren en niet vatbaar voor discussie, een indruk die ook deel ging uitmaken van wat Bourdieu de habitus van sociale klassen heeft genoemd.

Bob Pierik, Een brakke stad: hydro-historie van Amsterdam

De geschiedenis van Amsterdam is ook zeker een geschiedenis van water. Van oorsprong ligt Amsterdam niet alleen aan de zee, maar eigenlijk ook in zee. Bob Pierik bespreekt in deze presentatie een aantal factoren waarop water de stedelijke ruimte van vroegmodern Amsterdam vormde. In het havengebied waren delen van het IJ binnen de stad gevoegd. Maar hoe functioneerde dat, en hoe zagen alledaagse praktijken eruit?

Het brakke water was naast een deel van de stedelijke ruimte, ook een bron van uitdagingen. Door de brakheid van grondwater en oppervlaktewater moesten voor drinkwater andere voorzieningen worden getroffen. Het resultaat was een uitgebreid en complex systeem om de inwoners van Amsterdam van drinkwater te voorzien. Dit systeem liep uiteen van duizenden regenwaterbakken tot waterschuiten die het water bij Weesp ophaalden. De verdeling van drinkwater werd lang niet evenredig verdeeld tussen verschillende huishoudens, en deze ongelijkheid van water kan in kaart worden gebracht.

Laura van Hasselt, Het monument voor Kamp Atatürk

De Volkskrant beschreef het monument in Amsterdam Noord eens als een wat groot uitgevallen 'grafsteen in een troosteloze omgeving'. Het sobere gedenkteken aan de Klaprozenweg is inderdaad weinig sfeervol of monumentaal. De meeste Amsterdammers hebben er nog nooit van gehoord. Toch stond van 1966 tot 1978 op deze plek een levendig woonoord voor Turkse gastarbeiders: Kamp Atatürk.

De toenmalige bewoners werkten in de fabrieken van Ford of bij de NDSM-scheepswerven. Ze sliepen met zijn vieren op een kamer in een van de 34 houten barakken. Toen het woonoord in 1978 werd afgebroken kreeg de Amsterdams-Turkse gemeenschap dit monument als aandenken van de gemeente.

Het is daarmee het oudste gastarbeidermonument van Nederland. Maar wat begon als een eerbetoon aan arbeidsmigranten werd in de loop der jaren steeds meer een eerbetoon aan Kemal Atatürk, de stichter van de Turkse Republiek. Wie of wat herdenken we eigenlijk op deze plaats van herinnering? En wat zegt dit over het monument voor alle gastarbeiders, dat de stad Amsterdam wil gaan bouwen?

Namens de Werkgroep Stedengeschiedenis,
prof.dr. Jaap Evert Abrahamse, dr. Roos van Oosten, dr. Reinout Rutte